

близько 70 %; цей мінерал, серед іншого, використовувався для виробництва військової техніки та зброї, яка наразі застосовується проти України;

– недооцінювання ролі промислового сектору України у повоєнному відновленні під час формування інвестиційних проєктів та пакетів міжнародної фінансової допомоги; саме мізерна частка (менше 3 %) донорського фінансування промислового сектору в програмах повоєнної реконструкції балканських країн стала причиною слабких темпів повоєнного відновлення, призвела до зростання торговельного дефіциту, безробіття й тіньового сектору.

Таким чином, визначення на державному рівні стратегічних галузей промисловості України на сучасному етапі має стати основою для їх сфокусованої державної підтримки з метою забезпечення трансформаційних змін в економіці в умовах дефіциту ресурсів. В Україні під час формування переліку стратегічних галузей має бути врахована специфіка потреб воєнної економіки та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи розвитку стратегічних галузей промисловості України. URL: <http://surl.li/tkufs>

УДК 33.330

Молдаван Л.В.,
доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
головний науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

УПРАВЛІННЯ РИНКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Особливості ринку земель сільськогосподарського призначення зумовлюються їх специфікою як основного засобу сільськогосподарського виробництва: ці землі не є відтворювальним фактором виробництва, їх не можна створювати штучно, вони обмежені в просторі, пропозиція цих земель є фіксованою; угіддя є стратегічним ресурсом забезпечення продовольчої безпеки і

продовольчого суверенітету кожного суспільства; сільськогосподарські землі, забезпечуючи зайнятість селян сільськогосподарською діяльністю, зберігають розселення, убезпечують країну від наслідків надурбаністичних процесів й інш.

Особливості сільськогосподарських земель обумовлюють специфіку їх привласнення як товару. Власник земельної ділянки може володіти і користуватися нею, але не може розпоряджатися нею на свій власний розсуд, як з будь-яким іншим об'єктом власності без урахування основного значення земельних угідь як суспільного блага. Отже, приватної власності на землю в повному сенсі не може бути, вона існує з певними обмеженнями, що обумовлює особливості її купівлі-продажу [1]. Ці особливості унормовує і контролює держава, оскільки вона несе відповідальність за продовольчу безпеку свого суспільства і його просторову освоєність. Найбільш поширені у світовій законодавчій практиці такі норми обмеження, як:

1) *надання права* на придбання земельної ділянки для ведення сільського господарства шляхом купівлі та/або оренди лише фізичним особам – сільським жителям, які проживають на території їх розміщення або на недалекій від них відстані та мають сільськогосподарську освіту і/або професійний досвід;

2) *зобов'язання покуців* (орендарів) працювати безпосередньо в господарстві на сільськогосподарських роботах. Вони не можуть обмежуватися лише управлінською діяльністю;

3) *обмеження*, які практично унеможливають купівлю (оренду) сільськогосподарських земель іноземцями, як-от: проживання іноземця у сільській місцевості країни упродовж встановленого терміну і набуття громадянства (Франція – сім років, Кентуккі, США – вісім років); доступ лише до вільних земель з метою їх сільськогосподарського освоєння й інш.;

4) *заборона купівлі* земельних ділянок сільськогосподарського призначення як способу збереження капіталу та спекулятивного збагачення. Особа, яка купує земельну ділянку, не може передавати право користування нею іншим особам, або перепродувати придбану ділянку упродовж перших 8–15 років;

5) *обмеження концентрації* земель на засадах як купівлі так і оренди в руках однієї фізичної особи. У Німеччині верхня межа землекористування (приватного чи орендованого) становить 400–500

га, в Угорщині – 300 га, у Польщі – 300 га, а зі спадком – до 500 га, у Данії – 150 га;

б) *ідеологія регулювання* ціноутворення і формування розміру орендної плати має за мету збалансоване вирішення двох завдань – не допустити демпінгу ціни в інтересах фермера, який продає (здає в оренду) свою земельну ділянку, з одного боку, а з іншого – запобігти спекулятивним операціям на ринку земель сільськогосподарського призначення в інтересах їхнього покупця (орендаря), який приймає «естафету» виробника продукції для суспільства.

Регулювання ринку відповідно до встановлених вимог покладається на спеціалізовані агенції. У Франції – це Товариство з управління земельними ресурсами й облаштування сільських територій (Sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural – SAFER), у Польщі – державне Агентство сільськогосподарської нерухомості (Agencia Nieruchomosci Rolnych – ANR), у Німеччині – Регіональні неприбуткові компанії з управління землями (Landgesellschaft), в Угорщині – Земельні комітети [2]

SAFER у Франції – інституція, *«що регулює й орієнтує ринок сільськогосподарських земель»* з метою: полегшення початку професійної діяльності фермерських господарств, особливо молодих; збільшення площ землекористування фермерських господарств до оптимального (обґрунтованого для кожної зони) розміру; перегрупування земельних ділянок між господарствами і ліквідації черезсмужжя; упередження спекуляції сільськогосподарськими угіддями тощо [3]

Для виконання своїх функцій SAFER наділені *правами*:

– пріоритетної купівлі земельних ділянок, які виставляються на продаж, якщо угода суперечить цілям політики поліпшення земельного структурування, і продажу їх упродовж п'яти років, відповідно нормам закону;

– здійснення експертизи всіх проектів угод щодо купівлі-продажу сільськогосподарських земель з позицій їх відповідності законодавству;

– відміни угоди через суд, якщо вона виходить за межі встановлених у регіоні мінімальних і максимальних цін на земельні ділянки тощо [4,5];

Наявність постійної інформації про продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення дає SAFER можливість мати

достовірну інформацію про розвиток земельного ринку (ціни, продані площі, продавці, покупці тощо), а переважне право купівлі земельної ділянки, що становить приблизно 6–7% усіх куплених земель, досить, щоб контролювати ринок і виправляти явні аномалії та порушення встановлених норм.

У Польщі функції інституції з регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення покладено, як зазначено на Агентство сільськогосподарської нерухомості, якому Законом 1991 р. надано практично такі самі функції, що і SAFER [6].

Особливості сільського господарства не дають фермерам, незалежно від рівня економічного розвитку їхніх країн, можливості отримувати такі доходи, яких би вистачило і на одночасну купівлю земельної ділянки, і на фінансування господарської діяльності. Тому регулювання земельного ринку доповнюється державною підтримкою довгострокового кредитування купівлі земельних ділянок фермерами, яка здійснюється через *кооперативні кредитні установи*, діяльність яких базується на відмінних від комерційних кредитних банків принципах, серед яких основним виступає їх неприбутковість, що мінімізує кредитні ставки, та *спеціальні державні інституції* [7-9].

Якщо польський фермер купує державну землю для створення нового господарства, він повертає пільговий кредит протягом 30, а для розширення наявного – 20 років [10].

Термін повернення довгострокового кредиту на купівлю землі в Данії становить 50 років. Практикується продаж фермерам державної землі за нижчими цінами порівняно з приватним продажем. У Німеччині орендатор державної земельної ділянки може купити її за ціною, що становить 55% її ринкової ціни [11].

Завдяки такому підходу забезпечуються захист прав селян на землю, формування оптимально ефективного землекористування та облаштування сільських територій, що вписується в цілі сталого розвитку.

Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення" №552-IX від 31.03.2020р., який відмінив мораторій на їх купівлю-продаж, не відповідає усталеній в західноєвропейських й інших країнах практиці управління земельним ринком, не передбачає обмежень, які упереджують надконцентрацію угідь в руках однієї

особи, скупку землі корпоративними вітчизняними і іноземними корпораціями, натомість суттєво обмежує доступ до неї фермерів й особистих селянських господарств через нерівні конкурентні умови. Зазначені й інші норми закріплюють формування в країні олігархічно-латифундистського типу господарювання з притаманною йому орієнтацією на потреби зовнішнього, а не внутрішнього ринку, що посилює імпортозалежність країни, зростання цін на продовольчу продукцію і зниження її доступності для бідних верств населення, веде до обезземелення селянства, зростання безробіття в сільській місцевості, посилення міграційних процесів й інших негативних явищ, які унеможливають сталий розвиток вітчизняного аграрного сектору.

Зазначене потребує негайних і радикальних змін в унормуванні цивілізованого управління ринком сільськогосподарських земель, без чого набуття Україною членства в ЄС може стати проблематичним.

Список використаних джерел:

1. Гриценко А.А. *Міфи та реальність щодо реалізації власності на землю./Убережемо сільськогосподарські землі в руках українських хліборобів : матеріали круглого столу (Київ, 23 жовтня 2019 р.) / за ред. д.е.н. Л.В. Молдаван ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України».* – К., 2019. – 60 с., - С. 5-10. [URL:http://ief.org.ua/docs/scc/13.pdf](http://ief.org.ua/docs/scc/13.pdf) [28.03.2024]
2. Левек Р., Ходаківська О.В., Юрченко І.В. *Моделі регулювання ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в країнах Європейського Союзу./ Р. Левек, О.В. Ходаківська, І.В. Юрченко.//Економіка АПК.* – 2017. - №10. – С. 5-11. [URL:https://eaprk.com.ua/web/uploads/pdf/eaprk_2017_10_p_5_97-5-12.pdf](https://eaprk.com.ua/web/uploads/pdf/eaprk_2017_10_p_5_97-5-12.pdf)
3. *Code rural et de la pêche maritime. Section 1: Droit de préemption des sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural (SAFER). Article L562-1.* - 30 septembre 1990. [URL:https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006584392](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006584392)
4. Levesque R. *Les SAFER. D'un opérateur foncier agricole à un opérateur rural. /Robert Levesque//Pour 2013/4 (N° 220), pages 185 à 192* [URL:https://www.cairn.info/revue-pour-2013-4-page-185.htm](https://www.cairn.info/revue-pour-2013-4-page-185.htm)
5. *Les Sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural (Safer).* [URL:https://www.safer.fr/](https://www.safer.fr/)
6. *Ustawa o gospodarowaniu nieruchomos'ciami rolnymi Skardu Panstwa.* [URL: http://surl.li/sxvcn](http://surl.li/sxvcn)

7. *Farm Service Agency (FSA) / U.S. Department of Agriculture. USDA. URL: <https://www.fsa.usda.gov/>*
8. *Фермерський Кредит Канади (Farm Credit Canada, FCC). URL: <https://www.fcc-fac.ca/en.html>*
9. *Сільськогосподарська іпотечна корпорація. The Agricultural Mortgage Corporation Plc (AMC). URL: <https://www.amconline.co.uk/>*
10. *Колюбакін В.. Приклад польської реформи //Урядовий кур'єр. 17 січня 2018 №№11-10 (6127-6126). - <http://surl.li/sxvcz>*
11. *Дем'яненко С.. Досвід Німеччини у кредитуванні під заставу сільськогосподарської землі. Економіка АПК. – 2002. № 10. – С. 134-138.*

УДК 339.13

Муштай В.А.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет

РИНКОВІ ТРЕНДИ В ФОРМУВАННІ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ

Формування поведінки споживачів відбувається під впливом різноманітних чинників зовнішнього та внутрішнього спрямування. Сучасний споживач є одним з головних ринкових суб'єктів та вагомим чинником, що впливає на діяльність суб'єктів підприємства, концептуально спрямованої саме на задоволення потреб споживачів. Розуміння споживчої поведінки, ідентифікація потреб споживачів та спроможність їх задовольняти – запорука успіху підприємства на ринку.

Велику роль у зміні поведінки споживачів та формуванні типів споживчої поведінки відіграють сучасні ринкові тренди, що відображають зміни культурного, соціального, економічного, політичного, природно – кліматичного середовищ тощо.

Серед основних ринкових трендів, що формують тип купівельної поведінки споживача, можна виокремити наступні [1, с. 95]: персоналізація технологічної поведінки; зростання можливостей споживача; «трансформація свідомості»; бажання мати товар «поза часом», а не тільки враховуючи миттєвий тренд; набуває поширення «зелене мислення» споживачів; прагнення до самообслуговування.